

Petra Božanić
Split

POSUĐENICE U ŠIMUNOVIĆEVIM PRIPOVIJETKAMA I NJIHOVA PRIMJENA U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

UDK 811.163.42'373.613:37.091.3

811.163.42'373.45Šimunović, D.

Rukopis primljen za tisak 17. 6. 2025.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Cilj je ovoga rada utvrditi zastupljenost posuđenica u odabranim pripovijetkama Dinka Šimunovića te istražiti mogućnosti njihove metodičke primjene u nastavi Hrvatskoga jezika. Istraživanje polazi od kurikulnih smjernica za osmi razred osnovne škole, kada se u nastavi jezika obrađuju nastavne jedinice o podrijetlu riječi. Posebno se osvrće na prikaz posuđenica kao sredstava za ostvarenje suodnosne veze između jezične i književne sastavnice nastave, čime se potiče cjelovitije razumijevanje književnoga djela, jezične raznolikosti i kulturno-povijesnoga konteksta leksika, što implicira i zavičajnu odrednicu, posebno dalmatinskoga zaobalja i štokavskoga narječja. U prvome su se dijelu istraživanja izdvojile i klasificirale posuđenice na korpusu od četrnaest Šimunovićevih pripovijedaka te utvrdila njihova zastupljenost na pojedinačnoj i skupnoj razini. Potom su u drugome dijelu istraživanja dobiveni rezultati primijenjeni u obrazovnoj situaciji prilikom obrade lektirnoga djela i njegova povezivanja s nastavnom jedinicom jezičnoga posuđivanja kako bi se oprimirala suodnosna veza dvaju predmetnih područja Hrvatskoga jezika, Književnosti i stvaralaštva te Hrvatskoga jezika i komunikacije. Doprinos ovoga rada ogleda se u dvostrukome metodološkom pristupu, jezikoslovnome i metodičkome, koji povezuje raščlambu posuđenica u književnome tekstu istražujući Šimunovićev književni jezik te njegovu didaktičku primjenu obogaćujući spektar nastavnih strategija za poticanje jezične svijesti, razumijevanje kulturno-povijesnih slojeva leksika i očuvanje zavičajnih jezičnih posebnosti.

Ključne riječi: Dinko Šimunović; jezično posuđivanje; književnost; lektira; jezik.

1. UVOD

Dinko Šimunović hrvatski je književnik rođen u Kninu 1. rujna 1873. godine. Djetinjstvo je proveo u selu Koljani, kod Vrlike u Cetinskoj krajini, gdje mu je otac službovao kao učitelj. Učiteljsku je školu Šimunović završio u Arbanasima pored Zadra, a radio je u školama u Hrvacama, Dicmu i Splitu. Umro je u Zagrebu 3. kolovoza 1933. godine. Stvarao je u razdoblju hrvatske moderne, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće pišući pripovijetke, romane, drame, crtice, feljtone, članke o kulturi i umjetnosti te pedagoške rasprave.

Moderni pisci, vođeni impresionističko-simbolističkim pogledom na svijet, pronašli su u noveli idealan oblik izražavanja. Zahvaljujući autorima poput Janka Leskovara, Antuna Gustava Matoša, Milutina Cihlara Nehajeva, Vladimira Nazora i Janka Polića Kamova, a među njima i Šimunovića, novela je dosegla visoku umjetničku razinu i široku prihvaćenost među čitateljima (Brešić, 2019: 319–320). Međutim, Šimunovićev se književni opus ne može ocijeniti kao tipično modernistički jer je obnovio realistički stil tražeći uzore u Ksaveru Šandoru Gjalskome i ruskim pripovjedačima, napose Ivanu Sergejeviču Turgenjevu (Zalar, 2011: 4). U svoje je novelističko stvaralaštvo utkao sedamdesetak novela objedinjenih u trima zbirkama: *Mrkodol* (1909.), *Gjerdan* (1914.) te *Sa Krke i Cetine* (1930.). Iako su njegove pripovijetke nizale uspjehe u knjižarama, honorar nije bio dostatan, stoga je Šimunović pisao opsežnija djela kako bi osigurao egzistenciju svojoj obitelji (Brešić, 2019: 293, 310). Smatra ga se najvršnjim pripovjedačem tadašnje mlađe književne generacije (Vodnik, 1919: 3), jednim od najjačih umjetničkih individualnosti svojega doba (Barac, 1924: 93), majstorom novele kao književne vrste (Zalar, 2011: 4), uz Matoša i Nehajeva središnjom ličnošću hrvatske moderne (Šicel 1997: 144) i vodećim novelistom svojega vremena (De Fabris, 2015: 257). K tomu, njegove se novele ocjenjuju remek-djelima (Frangeš, 1987: 249). Šimunovićeva proza, smještena u topos dalmatinskoga zaleđa (v. Sunara i Bošković, 2014: 102–106), »impresivna je i slikovita s jakim epskim i tananim lirskim portretima« spojivši narodni i umjetnički element (De Fabris, 2015: 257).

Iako je jedan od najvažnijih hrvatskih novelista uopće, Šimunovićevo stvaralaštvo nije posve u središtu interesa hrvatskih filologa. Sredinom 20. stoljeća o njegovu liku i djelu nastale su dvije monografije, *Dinko Šimunović* Vice Zaninovića (1962.) te *Čovjek i umjetnik Dinko Šimunović* Tade Čolaka (1966.), a treću je krajem stoljeća objavila Dunja Dujmić-Detoni pod naslovom *Dinko Šimunović* (1991.). Šimunovićevo se stvaralaštvo uglavnom sagledava u književnoteorijskome kontekstu. Tako su predmetom istraživanja u prvome redu obuhvaćeni gradbeni postupci u njegovoj prozi (Bačić-Karaković, 2000), patrijarhalni poredak i položaj žena u njegovim pripovijetkama (Kodrnja, 2006; Bujan, 2011; Durić, 2011 i

2012; Smolčić, 2023; Bijelić, 2024) te identitet dalmatinskoga zaleđa u pojedinim pripovijetkama (Sunara i Bošković, 2014). Međutim, dosad nisu zabilježena sustavnija istraživanja koja se bave jezičnim obilježjima Šimunovićeva djela, osim diplomskoga rada Dine Sluga (2020.) o glagolskim kategorijama u Šimunovićevoj novelistici. Naime, njegov je pripovjedački jezik nadasve slikovit i obiluje leksikom povezanim s temama njegovih djela, dakle gotovo mitskim svijetom dalmatinskoga zaobalja, njegovih običaja, predaja, legenda, pa i jezika. Ne bi li što vjernije prenio narodni jezik, Šimunović upotrebljava eliptične rečenice, inverziju te infinitivne oblike (Detoni-Dujmić, 1994: 96–98). Analizirajući Šimunovićeva djela u kontekstu narodnih pripovijedaka i predaja Cetinske krajine, Bošković-Stulli (1967: 304) zaključila je da jezik i stil Šimunovićevih pripovijedaka karakteriziraju sažetost, jasnoća i slikovitost bez retoričkoga kićenja.

Ovim se radom tako nastoji ispuniti postojeći istraživački jaz o Šimunovićevu književnome jeziku, i to analizom posuđenica u njegovim pripovijetkama na leksičkoj razini. Cilj je utvrditi podrijetlo, tj. vrstu i učestalost posuđenica u njegovu književnome jeziku te razmotriti mogućnosti njihove primjene u nastavi Hrvatskoga jezika. Šimunovićev jezik i stil često se opisuju kao spoj književnoga i narodnoga, a u tom obzoru posuđenice mogu služiti kao jezični tragovi kulturnih i društvenih utjecaja vremena u kojem su pripovijetke nastale, dakle kraja 19. i početka 20. stoljeća. Također, proučavanje posuđenica omogućuje dublje razumijevanje sociolingvističkoga sloja Šimunovićeva opusa, osobito s obzirom na njegovo podrijetlo i tematiku vezanu za dalmatinsko zaleđe.

Osim jezikoslovnoga doprinosa, rad ima i praktičnu vrijednost u kontekstu nastave jezika. Analiza posuđenica u književnome tekstu može se upotrijebiti kao sredstvo za razvijanje jezične osjetljivosti učenika, ali i za osvještavanje o bogatstvu i raznolikosti hrvatskoga jezika. Tako učenici čitajući književni tekst, osvještavaju jezična sredstva kojima se on ostvaruje. Dakle, riječ je o interdisciplinarnome povezivanju jezikoslovnoga istraživanja s metodičkim implikacijama i didaktičkim pristupom, čime se otvara prostor za inovativnije i funkcionalnije pristupe obradi književnoga djela u nastavi Hrvatskoga jezika.

2. METODOLOGIJA

Prvi dio istraživanja obuhvaća kvantitativnu metodologiju te se na korpusu od četrnaest Šimunovićevih pripovijedaka, objedinjenih u zbirci *Izabrane pripovijesti* (2011) – *Alkar, Duga, Demo, Đerdan, Jakov Desnica i golubovi, Krčma, Kukavica, Mrkodol, Muljika, Pojila, Rudica, Sirota, U planinama i Zvijezde* – identificiraju i klasificiraju posuđenice s obzirom na etimološku odrednicu i semantička polja. Kao

referentni etimološki izvori uzimaju se *Etimologijski rječnik* Petra Skoka (1971. – 1974.), *Rječnik stranih riječi* Bratoljuba Klaića (1985.), *Hrvatski etimološki rječnik* Alemka Gluhaka (1993.) i *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika* (2016. – 2021-) Ranka Matasovića i suradnika. *Rječnik govora Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* Ivica Gusića i Filipa Gusića (2004.) upotrijebljen je za ovjeru značenja pojedinih posuđenica i njihove uporabe na prostoru dalmatinskoga zaobalja (omeđena južno Biokovom, Mosorom i Kozjakom, zapadno rijekom Krkom, sjeverno Dinarom, Kamešnicom i Zavelimom, a istočno Bekijskim poljem; Gusić i Gusić, 2004: i), pri čemu se utvrđuje koliko je Šimunovićev književni jezik blizak organskim idiomima toga kraja. Štoviše, u rječnik su uključene samo riječi koje su se govorile do Drugoga svjetskog rata (Gusić i Gusić, 2004: i), stoga se i prema vremenskoj kriteriju nameće kao relevantan izvor.

Kao polazišna točka odabran je naziv *posuđenica* jer je on afirmiran u hrvatskoj leksikologiji (v. Filipović, 1986; Muhvić-Dimanovski i Skelin Horvat, 2006: 204) i obrazovnome diskursu (*Kurikul*, 2019: 61) iako se njegov izbor može problematizirati kao nedovoljno precizan (v. Muljačić, 1997: 267). Posuđenice se, točnije riječi stranoga podrijetla u novijoj literaturi razvrstavaju na tuđice, prilagođenice i usvojenice, ovisno o stupnju prilagodbe hrvatskomu jeziku (v. Muhvić-Dimanovski i Skelin Horvat, 2006: 206). U ovome se radu analizira isključivo etimološko podrijetlo zastupljenih posuđenica premda se njihov utjecaj osim na leksičkoj razini može sagledati i s obzirom na fonološku, morfološku, tvorbenu i semantičku razinu, tj. stupanj i vrstu adaptacije (Filipović, 1986; Pranjaković, 2002: 16; Sočanac, 2004).

Odredit će se pojedinačna zastupljenost posuđenica u svakoj od razmotrenih pripovijedaka i skupna zastupljenost u čitavome korpusu. Važno je napomenuti da u rezultate nisu uključene riječi s praslavenskim, odnosno staroslavenskim ishodištem kao osnovnim slojem na koji su došle mnoge posuđenice (Taфра, 1997: 341) te riječi potekle od grčkoga i latinskoga jezika jer predstavljaju takozvani predhrvatski sloj leksika. Naime, grecizmi i latinizmi neće biti uključeni u rezultate jer, iako su prisutni u hrvatskome jeziku i uvelike pripadaju predhrvatskome vremenskom okviru, njihovo je podrijetlo i način ulaska u hrvatski jezik znatno drukčiji od ostalih posuđenica. Grčki i latinski dugi su niz stoljeća bili jezici prestiža, obrazovanja, administracije i religije (v. Katičić 1998: 426–461) zbog čega su mnogi grecizmi i latinizmi poslije posuđeni, često i u srednjemu ili novome vijeku, stoga nije moguće sa sigurnošću utvrditi kako su ušli u hrvatski jezik. Nadalje, velik je broj tih posuđenica u hrvatski jezik ušao posredno, preko drugih jezika, posebno hrvatskoitalijanskim jezičnim i kulturnim kontaktima (v. Sočanac, 2004; Šimunković, 2009; Ljubičić, 2011), što dodatno otežava njihovo točno određivanje i utjecaj. K tomu, mnogi grecizmi i latinizmi danas se smatraju međunarodnim riječima (*europelizmi*, *internacionalizmi* ili *međunarodnice*), osobito u znanstvenome, medicinskoj,

pravnome i tehničkome nazivlju (v. Samardžija, 2002: 61–73). Prema tome, njihovo uključivanje u rezultate dovelo bi do statističkoga odstupanja jer bi broj takvih riječi umjetno povećao udio posuđenica, a ne bi nužno odražavao specifičnosti Šimunovićeva književnoga jezika.

Očekuje se da će najzastupljeniji biti turcizmi¹ zbog dugotrajne osmanske vlasti nad velikim dijelom unutrašnje Dalmacije, uključujući Cetinsku i Drnišku krajinu, u razdoblju od 16. do kraja 17. stoljeća, prema Vitezovićevim (1703.) riječima, »dvama stoljećima uplakane Hrvatske« (*Plorantis Croatiae saecula duo*). Iako su Osmanlije izgubile političku moć, njihov jezični utjecaj ostao je živ u administrativnim, vojnim i svakodnevnim izrazima koji su preživjeli u hrvatskim govorima, posebno onima u okrilju štokavskoga narječja (Pranjkić, 2002: 16). Nakon odlaska Turaka dolazi mletačka vlast i na tim se područjima na književnome polju formira takozvani dalmatinski štokavski ikavski govor, novi govor književnosti tih krajeva (Vince, 2002: 145). Ne smije se zanemariti ni teritorijalna blizina talijanskoga i hrvatskoga prostora, što je rezultiralo kulturnim, ali i intimnim posuđivanjem, koje se odvija zahvaljujući, u prvome redu, intenzivnim hrvatsko-talijanskim kontaktima na tlu Dalmacije te je imalo značajnu ulogu u posuđivanju talijanskih riječi u govorima Dalmacije (v. Sočanac, 2004). Prema tome, opravdano je očekivati zastupljenost talijanizama, ali i drugih romanskih slojeva. Posebno će se razmotriti pojam izumrloga dalmatskog jezika i ostatci dalmatskih leksičkih relikata koji su, premda malobrojni, i danas prisutni u govorima na području Dalmacije (v. Sočanac, 2004; Šimunković, 2009; Marković, 2019), pa ih je moguće očekivati i u Šimunovićevu književnome jeziku. Očekuje se i pojavnost galicizama, poglavito u vidu kulturnih posuđenica (Dabo-Denegri, 2005: 116) slijedom povijesno-političkih događaja poput Francuske revolucije (1789.) i francuske vlasti na hrvatskim prostorima početkom 19. stoljeća (v. Franolić, 1975). Svakako su nezanemarivi njemački i mađarski utjecaji s obzirom na dominaciju prvotno Habsburške Monarhije, a potom i Austro-Ugarske Monarhije koja je započela na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće (Samardžija, 2013: 429), stoga će se promotriti zastupljenost germanizama i hungarizama. Hrvatsko-njemački jezični dodiri započeli su doseljnjem Hrvata i razvijali se tijekom stoljeća, osobito tijekom Habsburške i Austro-Ugarske Monarhije, kada je njemački jezik u sjevernoj Hrvatskoj, zahvaljujući bliskome suživotu i službenome statusu, snažno utjecao na hrvatski jezik, kulturu i svakodnevni život (v. Dragičević, 2005; Stojić, 2020). Neprekidna i snažna povezanost Hrvatske s Austrijom predstavlja kulturno-povijesnu osnovu hrvatsko-njemačkih jezičnih veza (Žepić, 2002: 214)

¹ Uzima se pojam *turcizam*, a ne *orijentalizam* jer su izvjesne riječi u hrvatski jezik došle preko turskoga jezika te je on najzastupljeniji u jezikoslovnoj literaturi (v. Pranjkić, 2002).

omogućivši sociolingvistički okvir za izravno posuđivanje riječi u zajednici hrvatskih i njemačkih govornika, što je vidljivo u riječima preuzetima iz raznih područja ljudske djelatnosti (Stojić, 2008: 358). Kada je riječ o hungarizmima, iako su oni zastupljeniji u kajkavskome narječju u odnosu na štokavsko, predstavljaju jedan od najstarijih slojeva posuđenica u hrvatskome jeziku jer se njihov utjecaj bilježi još od 13. stoljeća (Žagar-Szentesi, 2005: 55), pa je opravdano očekivati ih i u Šimunovićevu književnome jeziku. Osim toga, razmotrit će se i kategorija posuđenica iz slavenskih jezika jer je od sredine 19. stoljeća intenziviran proboj bohemizama i rusizama pod paskom dijalekta iz zajedničkoga slavenskog jezika (Samardžija, 2015: 503). Zbog nedostatka odgovarajućih domaćih izraza hrvatski su leksikografi u 19. stoljeću često preuzimali riječi iz drugih slavenskih jezika, posebno ruskoga, a rusizmi su postali aktualni i pod utjecajem ruske književnosti toga vremena (Menac, 2005: 155). Usto, utjecajima ruskoga jezika pogodovali su jezična srodnost i geografski položaj, ali i općeslavenski jezični sloj (Menac, 2005: 152).

Sagleda li se dijalektna slika hrvatskih narječja i njihovih idioma u 19. stoljeću, čuvaju se stara i već registrirana obilježja, migracije su reducirane te se nastavlja štokavizacija čakavskih kopnenih govora i novoštokavizacija štokavskih govora s arhaičnim značajkama, posebno u govoru štokavskih ikavaca (Lisac, 2015: 161). Šimunovićev književni jezik štokavske je književnojezične stilizacije, a s obzirom na to da su njegova djela smještena u dalmatinsko zaleđe, može se očekivati da je njegov književni jezik blizak zapadnomu ili novoštokavskom ikavskom dijalektu, koji teritorijalno obuhvaća upravo područja Cetinske krajine, Drniša, Vrlike te Imotske, Vrgoračke i Livanjske krajine formirajući se u ranome novom vijeku, a njegova se konsolidacija može vremenski smjestiti od kraja 17. do početka 19. stoljeća kao rezultat migracijskih kretanja (Lisac, 2003: 60).

Nakon obrade rezultata utvrdit će se zastupljenost posuđenica u Šimunovićevim istaknutim pripovijetkama te će se razaznati koliko je svaka od njih pogodna kao odabir za lingvometodički predložak za obradu nastavne jedinice o posuđivanju riječi u osnovnoj školi, točnije za osmi razred osnovne škole. Naime, Šimunovićeve su pripovijetke već tradicionalno uključene u lektirne popise za sedmi i osmi razred osnovne škole, poglavito *Alkar* i *Duga*. Štoviše, ulomci se njegovih pripovijedaka nalaze u čitankama za osmi razred (primjerice, *Hrvatska čitanka* 8, 2024: 55; *Snaga riječi*, 2024: 126). Kada je riječ o nastavnome sadržaju o posuđivanju riječi, *Kurikul* ishodom OŠ HJ A.8.6. pretpostavlja da učenik »uočava posuđenice i riječi iz stranih jezika«, a kao jedan od sadržaja za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda navedene su *posuđenice* (*Kurikul*, 2019: 172). To prate i udžbenici hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole (*Hrvatska krijesnica*, 2021: 75; *Hrvatske jezične niti*, 2021: 23; *Hrvatski bez granica* 8, 1. dio: 197; *Hrvatski za 8*, 2021: 20; *Naš hrvatski* 8, 2021: 86; *Volim hrvatski* 8, 2021: 105).

Dakle, u drugome će se dijelu istraživanja dobiveni rezultati leksičke analize primijeniti u obrazovnoj situaciji prilikom obrade lektirnoga djela i nastavne jedinice jezičnoga posuđivanja kako bi se oprmjerala suodnosna veza dvaju predmetnih područja Hrvatskoga jezika, Književnosti i stvaralaštva te Hrvatskoga jezika i komunikacije. Doprinos ovoga rada ogleda se u dvostrukome metodološkom pristupu, jezikoslovnome i metodičkome, koji povezuje raščlambu posuđenica u književnome tekstu istražujući Šimunovićev jezik te njihovu didaktičku primjenu obogaćujući spektar nastavnih strategija za poticanje jezične svijesti, razumijevanje kulturno-povijesnih slojeva leksika i očuvanje zavičajnih jezičnih posebnosti.

3. POSUĐENICE U ŠIMUNOVIĆEVIM PRIPOVIJETKAMA

U analizi zastupljenosti posuđenica u Šimunovićevim pripovijetkama zabilježeno je 1830 posuđenica. Primjetna je izrazita dominaciju turcizama, od kojih je zabilježeno čak 158 različenica s ukupno 1141 pojavnicom, što čini 62,35 % prikupljene građe. Taj postotak jasno upućuje na duboko ukorijenjen orijentalni leksički sloj u jeziku Šimunovićevih likova i pripovjednoga svijeta, što je očekivano s obzirom na zemljopisni i kulturno-povijesni kontekst dalmatinskoga zaobalja, čije je pučko nasljeđe oblikovano pod snažnim osmanskim utjecajem od sredine 15. do konca 17. stoljeća. Nadalje, romanizmi zauzimaju 14,04 % zastupljenih posuđenica. Među njima su, očekivano, najbrojniji talijanizmi, koji se pojavljuju s 49 različenica i 191 pojavnicom. Nešto su rjeđi galicizmi, koji su zabilježeni s 19 različenica i 61 pojavnicom. Dalmatizmi se pojavljuju sporadično, s trima različenicama i pet pojavnica. Kada je riječ o romanskim utjecajima, ne smije se zanemariti blizina dalmatinske unutrašnjosti čakavskim govorima. Upravo tijekom 19. stoljeća čakavski kopneni govori sve se više štokaviziraju (Lisac, 2015: 161), no romanski se utjecaj ogleda u »čakavskoj-zapadnoštokavskoj boji« pojedinih leksema (Lisac, 2003: 59), što se svakako odrazilo i na Šimunovićev književni jezik. Germanizmi pak zauzimaju 11,37 %, a ovjereni su s 38 različenica i 208 pojavnica. Zastupljenost hungarizama također nije zanemariva. Oni su potvrđeni s 19 različenica, ali je riječ o 198 pojavnica (10,82 %). Posuđenice iz slavenskih jezika statistički su zanemarive u odnosu na druge slojeve (1,42 %). Prednjače rusizmi s deset različenica i 25 pojavnica, a zabilježen je i jedan bohemizam. Dobiveni podatci prikazani su u tablici (tablica 1) i jasno pokazuju da je jezik Šimunovićevih pripovijedaka višeslojan, bogat različitim leksičkim utjecajima kojima je hrvatski jezik bio izložen tijekom povijesti, pri čemu se turcizmi najviše ističu brojem riječi i ukupnom učestalosti potvrđujući svoju integriranost u govor prostora i vremena koji Šimunović opisuje u svojim djelima.

Tablica 1. Zastupljenost posuđenica u Šimunovićevim pripovijetkama²

pripovijetka	turc.	tal.	dalm.	galic.	germ.	hung.	rus.	bohem.	ukupno
<i>Mrkodol</i>	21	29	0	0	10	5	5	0	70
<i>Muljika</i>	19	7	0	12	13	4	2	0	57
<i>Duga</i>	91	4	0	0	6	14	2	0	117
<i>Rudica</i>	26	8	0	1	4	8	1	0	48
<i>Alkar</i>	400	23	0	10	32	53	5	0	523
<i>Pojila</i>	92	14	0	10	15	32	2	0	165
<i>Đerdan</i>	134	49	3	0	44	12	0	0	242
<i>Krčma</i>	53	15	0	4	15	23	1	1	112
<i>Kukavica</i>	92	0	0	0	5	7	0	0	104
<i>Đemo</i>	52	6	0	17	14	1	2	0	92
<i>Jakov</i>									
<i>Desnica i golubovi</i>	15	11	0	2	5	1	1	0	35
<i>Sirota</i>	83	10	2	5	29	17	2	0	148
<i>U planini</i>	45	14	0	0	8	12	2	0	81
<i>Zvijezde</i>	18	1	0	0	8	9	0	0	36
ukupno	1141	191	5	61	208	198	25	1	1830

3.1. TURCIZMI

Zabilježeni turcizmi mogu se razvrstati u trinaest semantičkih polja: 1. društvene i vojno-upravne funkcije i titule: *aga, alaj-čauš, barjaktar, beg, begluk, beglučanin/beglučkinja, čauš, harambaša, kadija, paša, serdar/serdarovica, sultan/sultanić*; 2. naoružanje i vojna oprema: *barut, bedem, buzdovan, buzdovanar, damaškinja, diljka, dizdum, fišek, handžar, kandžija, kubura, kundak, ćorda, dževerdar, ostan, šešana*; 3. odjeća, obuća i modni dodatci: *(a)baja, alem, čelenka, čizma, čoja/čoha, ćemer, dolama, džep, đerdan, fes, gajtan, ječerma, kalpak, kesa, lepeza, mamuza, marama, mamuza, perčin, peškir, srma, toke, torba, sadak*; 4. religija, duhovnost i vjerovanja: *hodža, amanet, aždaja, kaur*; 5. obiteljski i međuljudski

² Kratice: *turc.* – turcizmi, *tal.* – talijanizmi, *dalm.* – dalmatizmi, *galic.* – galicizmi, *germ.* – germanizmi, *hung.* – hungarizmi, *rus.* – ruzmismi, *bohem.* – bohemizmi.

odnosi: *babo, bula, čoban, kaduna, ortak, jaran, komšija, komšiluk, hanuma, miraz*; 6. prostor i arhitektura: *avlija, ambar, bašta, bunar, čardak, česma, ćuprija, đerma, jaruga, halan, kapak, konak, kula, mandalica, pendžer, sinija, sofrā, han, odžak, ćelija, dolama, budžak, vajat, zboj*; 7. hrana, piće, posuđe i kućanstvo: *bakrač, bakrica, bardak, boja, čaj, čibuk, čorba, ćutura, džezva, fenjer, krevet, kukuruz, kutija, lula, mazija, naranča, pirinač/pirmič, rakija, kava, kazan, sinija, sofrā*; 8. priroda, biljni i životinjski svijet: *aždija, div (mit.), (h)at, bovanica, čampra, dorat, duhan, đul, edek, jorgovan, kadifa, kukuruz, pandža, ševār, mosur*; 9. osobine, ponašanje i stanja: *binjadžija/binježija, budala, bena, bečār/bečaruša, belaj, čemer, delija, inat, ćelav, ćorav, kes/kez, kovrčav, lešina, sakat, mamuran/mamurluk, siledžija, zor*; 10. vrijeme i radnje: *adet, divan(iti), sat, zeman, hapsiti, harati, pulijati, zamandaliti, revana*; 11. igra, zabava i običaji: *alka, megdan, dernek, tamburica, gungula, dalbalana, talambas*; 12. novac, trgovina i gospodarstvo: *aršin, badava, dućan, džaba, kirijaš, para, pazar, revena*; 13. izrazi i uzvici: *aša, barem, čak, evala, hajde/hajdemo, valaj*.

U korpusu su dominantne usvojenice, »riječi koje se više uopće ne osjećaju posuđenicama« (Pranjković, 2002: 21) poput: *alka, at, badava, barem, barjak, barut, bedem, boja, budala, bunar, čak, čizma, ćelav, ćorav, div, duhan, džep, fenjer, gungula, hajde, hajduk, inat, jorgovan, kandža, kapak, kava, kovrdžav, krevet, kukuruz, kutija, lešina, lepeza, lula, maram(ic)a, mamuza, mosur, naranča, rakija, sat, tambura, torba*. Nadalje, potvrđena je i skupina turcizama koji su vezani za »specifičnosti muslimanske religijske, kulturne, etnografske, kulinarske, povijesne, političke i sl. tradicije« (Pranjković, 2002: 21): *aga, alaj-čajuš, beg, bula, čauš, hanuma, harambaša, hodža, kadija, kaduna, kaur, paša, serdar, sultan*. Velik se broj turcizama iz korpusa može smjestiti u skupinu riječi, prema Pranjkoviću (2002: 22), obilježeni kao regionalnih ili arhaičnih za koje u pravilu postoje odgovarajuće zamjene u hrvatskome jeziku, primjerice: *abja, adet, ambar, aršin, avlija, bašta, bečār, belaj, čampra, čardak, čemer, česma, čobanin, ćutura, ćuprija, dernek, divaniti, dorat, dućan, đerdan, đerma, fišek, hajtan, handžar, harati, kadifa, kandžija, kesa, komšija, kirija, konak, kubura, kula, peškir, srma, zor*. Četvrtu skupinu Pranjković (2002: 22) naziva izrazitim ili dodatno obilježenim regionalizmima, arhaizmima i folklorizmima koji su rašireni na štokavskome govornom području i zbog toga, u pravilu, neutralni, a u korpusu su zabilježeni, na primjer: *babo, budžak, mandalica, odžak, pendžer, revena, ševār, zeman, zboj*.

U *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* (2004.) potvrđeni su sljedeći turcizmi iz korpusa: *abaja, adet, adžaja/aždaja, aga, alaj-čajuš, alka, alkar, alkarški, amanet, ambar, aršin, aša, badava, bakrač, bardak, marem/baren, bečār, beg, belaj, bena, boja, bovan, bula, bunar, buzdovan(ar), čampra, čauš, čemer, česma, čoban, čoja, čorba, čemer, ćorav, ćorda, ćuprija, delija, dernek, diljka, di-*

vaniti, dizdum/dizden, dolama, dućan, duvan, džaba, džeparica, đerdan, đul, edek, evala, fenjer, fišek, gajten, gungula, amo/hajmo, harambaša, hodža, inat, jaran, jaruga, ječerma, kadija, kadifa, kalpak, kandžija, kapak, kaur, kesiti se, kesa, kirijaš, komšija, konak, kubura, kukuruz, kula, kundak, lešina, lula, mamurluk, mandalinica, mazija, megdan, miraz, mosur, odžak, ortak, para, paša, Pazar, pendžer, peršun, peškir, pirmič, pulijan, revenati, sadak, sakat, serdar, sinija, sofra, srma, šešana, ševar, talambas, toka, torba, valaj, zeman, zor, zboj. U jeziku Dinka Šimunovića razvidna je izrazita prisutnost turcizama koji su potvrđeni i u *Rječniku govora Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*, što svjedoči o autorovoj namjernoj stilizaciji književnoga jezika u smjeru dijalektne autentičnosti i kulturno-povijesne uvjetovanosti prostora o kojemu piše. Turcizmi su tako u Šimunovićevu opusu funkcionalne jedinice koje osnažuju realističnost narativa, upućuju na zavičajni identitet i otkrivaju slojevitost jezičnu povijest hrvatskoga jezika u kontaktnoj zoni s orijentalnim, točnije turskim utjecajima.

Najviše je turcizama zabilježeno u pripovijetki *Alkar* (400), zatim slijede *Đerdan* (134), *Kukavica* i *Pojila* (92), *Duga* (91), *Sirota* (83), *Krčma* (53), *Đemo* (52), *U planini* (45), *Rudica* (26), *Mrkodol* (21), *Muljika* (19), *Zvijezde* (18) te *Jakov Desnica* i *golubovi* (15) (tablica 1). Dakle, turcizmi su zabilježeni u svim pripovijetkama. Izrazita učestalost turcizama autentičan je odraz svakodnevice i povijesnoga nasljeđa kraja u koji Šimunović smješta svoje likove i radnju. Primjetno je da su turcizmi raspoređeni u velik broj semantičkih polja, čak trinaest, što dodatno potvrđuje koliko je istaknuti jezični sloj bio duboko ukorijenjen u gotovo svim aspektima života. Posebno je zanimljivo to da su turcizmi najčešće zastupljeni u pripovijetkama *Alkar* i *Đerdan*. Obje pripovijetke snažno se oslanjaju na motive tradicije, običaja, junaštva i lokalnoga identiteta (v. Bošković-Stulli, 1967: 321–322; Sunara i Bošković, 2014: 105–106). Štoviše, u tim pripovijetkama i sam naslov potječe od turskih riječi (*halca*, *gerdan*), čime je već na početku naglašen kulturni sloj koji je u temelju narativa. Pritom je razvidno da je brojnost turcizama u Šimunovićevu književnom jeziku uvjetovana tematsko-motivskom osi. Takva raspodjela potvrđuje činjenicu da je Šimunović nastojao vjerno prenijeti autentičnost zavičajnih idioma krajeva o kojima je pisao i ambijent koji je bio prožet slojevima riječi i izraza koji su u hrvatski jezik došli preko turskoga. S obzirom na brojnost turcizama u korpusu, odnosno njihovu potvrdu u svim pripovijetkama može se zaključiti riječima Dalibora Brozovića (2000): »Odoše Turci, ostadoše turcizmi.« Dok su osmanlijska politička vlast i vojna sila nestale, jezični trag ostao je postojan čak i u književnome jeziku kao neizostavna sastavnica identiteta i izražajnosti Šimunovićeva novelističkoga opusa.

3.2. ROMANIZMI

3.2.1. Talijanizmi

Zabilježeni talijanizmi razvrstani su u sljedećim semantičkim poljima: 1. društvene i religijske funkcije i titule: *circul, kapucin, impjegat, vabricijer*; 2. naoružanje i vojna oprema: *infanteri, patrona*; 3. odjeća, obuća i modni dodatci: *kampanan/kumpanan, kapa, krožet, skerlet/skrlet, škapular*; 4. biljni i životinjski svijet: *beštija, murva*; 5. obiteljski i međuljudski odnosi: *dotarica, mulica*; 6. prostor i arhitektura: *kampanel, kaštel, ćelija, škrapa*; 7. hrana, piće, posuđe i kućanstvo: *boca, bronca, bukara, burača, čavao, karoca, kandilo, kamin, karta, karton, lumin, lampa, limica, limun, prošek, pršut, roba*; 8. novac i trgovina: *cekin, dukat, fiorin, pošta, lemozina, milijun*; 9. kultura i umjetnost: *škrivan, štampa*; 10. toponimi: *Ragusa, Spalato, Zara*; 11. uzvici: *bravo, šubito*.

U pripovijetki Đerdan zabilježeno je najviše talijanizama (49), a potom slijede *Mrkodol* (29), *Alkar* (23), *Krčma* (15), *Pojila* i *U planini* (14), *Jakov Desnica i golubovi* (11), *Sirota* (10), *Rudica* (8), *Muljika* (7), *Đemo* (6), *Duga* (4), *Zvijezde* (1), a u pripovijetki *Kukavica* nema potvrde talijanizama (tablica 1). Slično turcizmima, talijanizmi pokrivaju širok spektar semantičkih polja, njih osam, ali sa znatno manjom učestalošću. Za razliku od turcizama, koji su često nositelji emocionalnoga i ekspresivnoga naboja, talijanizmi u Šimunovićevim pripovijetkama imaju funkciju označitelja predmeta, posebno iz semantičkoga polja graditeljstva, odijevanja i kulinarnstva. Ta funkcionalna uloga odgovara povijesnomu i sociolingvističkomu kontekstu, pri čemu su talijanizmi i romanizmi općenito u Dalmaciju ušli preko administracije i trgovine (v. Šimunković, 2009).

U *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* pronađene su sljedeće potvrde talijanizama iz korpusa: *beštija, boca, bravo, bronca/bronzin, bukara, burača/buraća, cekin, dotarica, dukat, impjegat, kaca, karaca/karoca, karta, karton/kartun, kamin, kumpanan, krožet, lemozina, limica, lumin, mulac/mulica, milijun, patrona/patruna, pršut, roba, skerlet, škapular, škrapa, škrivan*. Rezultati upućuju na duboko ukorijenjen i višestoljetan romanski jezični utjecaj na idiome u unutrašnjosti Dalmacije, koji se odražava i u Šimunovićevim književnim tekstovima nadahnutima lokalnom zbiljom. Potvrđeno je da ni talijanizmi nisu slučajni izbor Šimunovićeve pripovjednoga diskursa jer odražavaju kulturno-povijesne interferencije dalmatinskoga zaleđa s mletačkom vlašću te kulturnim i trgovinskim vezama.

3.2.2. Dalmatizmi

Naziv *dalmatski* odnosi se na autohtone romanske varijetete koji su se u srednjem vijeku govorili u dalmatinskim priobalnim gradovima i na otocima, a koji

su postupno izumrli prije početka 16. stoljeća, izuzev onoga na otoku Krku, gdje je dalmatski čuvalo tek nekoliko govornika do kraja 19. stoljeća (Muljačić, 1999: 3). S obzirom na rasprostiranje dalmatskoga na hrvatskim područjima, dijeli se na sjevernu (krčku ili veljotsku) i južnu (dubrovačku ili raguzejsku) skupinu govora, čemu se može pridružiti i srednja skupina koja obuhvaća područje sjeverne i srednje Dalmacije (Zadar, Trogir, Split) (Šimunković, 1986: 46), s posebnim naglaskom na zadarskoromanski ili jadertinski (Vulić, 2002: 447, Marković, 2019). Točnije, tim se jezikom služilo pedesetak tisuća govornika na sjeveru od otoka Krka, Cresa i Raba preko Zadra, Trogira, Splita i Dubrovnika sve do Kotora u Crnoj Gori (barskoromanski ili labeatski) (Muljačić, 1971: 400). Dalmatski su naposljetku potisnuli hrvatski i mletački jezik (Galović, 2013: 160). Nažalost, južno od Krka sačuvan je samo u određenome broju relikata i jadranskoj toponimiji (Skok, 1974: 655–657; Vinja, 1998–2004; Vuletić, 2006, 2008 i 2010; Ligorio i Vuletić, 2013) te u starijim tekstovima na talijanskome, latinskome i hrvatskome jeziku (Kovačec, 1998: 143). Međutim, bez obzira na premoć adstratnih jezika »djelici *Romanie Submersae*« (Vulić, 2002: 457) ipak su opstali, što potvrđuju istraživanja romanizama u hrvatskim govorima (npr. Sočanac, 2004; Nigoević, 2007; Vuletić, 2007; Šimunković, 2009; Šimunković i Alujević Jukić, 2011; Galović, 2013; Marković, 2013 i 2019; Spicijarić Paškvan 2014).

Gusić i Gusić (2004.) u govorima iz unutrašnjosti Dalmacije zabilježili su dalmatizme poput *bumbak*, *čikara/ćikara*, *gaun/gavun*, *kanata*, *kapula*, *kapsa*, *ka(n) triga*, *kašeta*, *klačina*, *komoštre*, *krtol*, *lancun*, *lokarda*, *lopiža*, *mašklin*, *munita*, *(u)pengati se*, *ponara*, *salbun*, *skula*, *smantati*, *sprtva*, *šurgati* i *žmul*. Međutim, u Šimunovićevim pripovijetkama potvrđena su tek tri dalmatska relikta s pet pojavnica u dvjema pripovijetkama (*Đerdan* i *Sirota*, tablica 1): *krtočić* (< *krtol*), *neoklačćen* (< *klač(ina)*) i *mašklin*, što jasno upućuje na razliku između govorne stvarnosti i književne stilizacije. Dakle, Šimunović iz zavičajnoga idioma uzima onaj leksik koji je prosječnomu čitatelju dovoljno prepoznatljiv u kontekstu ozračja njegova zavičaja jer su dalmatizmi ipak ukorijenjeniji u identitetu obalnih idioma, »u dalmatinskim gradovima i na otocima« (Šimunković, 1986: 45), negoli u onih iz dalmatinskoga zaleđa.

3.2.3. Galicizmi

Zastupljeni galicizmi mogu se razvrstati u osam semantičkih polja: 1. vojska i vojno nazivlje: *bajunet*, *bataljon*, *patrola*, *žandar*; 2. umjetnost i arhitektura: *arabeska*, *akord*, *balada*, *loža*, *motiv*, *roman*; 3. odjeća i izgled: *bluza*, *moderan*; 4. financije i uprava: *financijski*, *regleman*; 5. skupine i organizacija: *grupa*; 6. životinjski svijet: *kanarinac*; 7. predmeti i potrepštine: *liker*, *komo*; 8. stanje: *marot*.

Najveći je broj galicizama pronađen u pripovijetki *Demo* (17), a nakon toga slijede *Muljika* (12), *Alkar* i *Pojila* (10), *Sirota* (5), *Krčma* (4) te *Jakov Desnica i golubovi* (2) i *Rudica* (1). U pripovijetkama *Mrkodol*, *Duga*, *Kukavica*, *Đerdan*, *U planini* i *Zvijezde* nema zabilježenih galicizama (tablica 1). U usporedbi s turcizmima i talijanizmima, galicizmi zauzimaju manji dio Šimunovićeve leksika. U *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* i razmotrenome korpusu uočene su sljedeće podudarnosti: *bajunet(a)*, *bluza*, *grupa*, *komo(da)*, *marot*, *moderan*, *patrola/patrula*, *regleman/regliman*, *žandar*. Ovjera galicizama u idiomima dalmatinskoga zaobalja i Šimunovićeve književnome jeziku potvrđuje da su i riječi iz francuskoga jezika, s drugim romanizmima, postali sastavnicom funkcionalnoga leksičkog fonda, osobito u kontekstima svakodnevice i materijalne kulture toga kraja. Navedene podudarnosti upućuju na činjenicu da Šimunovićeve književni jezik, iako dijalektno obilježen, nije ograničen isključivo na slavenski i orijentalni sloj. Naprotiv, uključuje i romaniziranu komponentu kao znak jezičnoga pluralizma krajeva u koje smješta svoje likove. Takva leksička stratifikacija dodatno osnažuje realistični karakter njegova narativa te ilustrira višeslojnu jezičnu povijest dalmatinskoga zaleđa, u kojoj se odražavaju složeni kulturno-politički odnosi u Dalmaciji.

3.5. GERMANIZMI

Zabilježeni germanizmi mogu se razvrstati u jedanaest semantičkih polja: 1. vojska i vojno nazivlje: *general*, *kapetan*, *landver*, *oficir*, *puška*; 2. svakodnevni predmeti i tehnika: *cigareta*, *mašina*, *papir*, *baklja*, *kugla*, *porcelan*, *špica*, *štap*; 3. novac i ekonomija: *cvanciga/cvancika*, *penzija*, *talijer/talir*; 4. uzvici: *also*, *halt*; 5. arhitektura, priroda i okoliš: *klak*, *krš*, *krompir/krumpir*, *limeni*, *ruža*, *sijerak*, *štala*; 6. bolest: *kuga*; 7. odjeća i izgled: *frajla*, *krnjo*, *štirka*; 8. zanimanja i društveni status: *majstor*, *lacman*; 9. umjetnost i kultura: *klasik*, *kontrabas*, *portret*; 10. radnje: *rihtati*, *škoditi*; 11. skupine i organizacije: *par*, *klub*.

Najviše je germanizama zabilježeno u pripovijetki *Đerdan* (44), a potom slijede *Alkar* (32), *Sirota* (29), *Krčma* i *Pojila* (15), *Demo* (14), *Muljika* (13), *Mrkodol* (10), *U planini* i *Zvijezde* (8), *Duga* (6), *Kukavica* i *Jakov Desnica i golubovi* (5) te *Rudica* (4). Germanizmi su, poput turcizama, zabilježeni u svim pripovijetkama, no sa znatno manjom uporabom i pojavnošću (tablica 1). Nadalje, germanizmi su uočeni u različitim semantičkim poljima, njih jedanaest, često povezanim s funkcionalnim vidovima svakodnevice ili specifičnim društvenim ulogama. Za razliku od turcizama i talijanizama, koji su dublje integrirani u narodni govor, pa tako i Šimunovićeve pripovijesti, germanizmi često nose specifične konotacije označujući društvenu modernizaciju, pripadnost institucijama (vojska, škola, administracija) ili pak preuzete tehničke i kulturne tekovine, što dokazuju i potvrde germanizama

iz korpusa u *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* u primjerima: *cigareta/cigarin*, *cvanciga/cvanjčik*, *kapetan*, *klak*, *krnje/krnjo*, *krumpir/kumpir*, *lacman*, *majstor*, *makinja/mašina*, *par*, *puška*, *ruža*, *škoditi*, *špica*, *štirka*, *talir*.

3.6. HUNGARIZMI

Zabilježeni hungarizmi mogu se razvrstati u devet semantičkih polja: 1. prostor i naselje: *gudura*, *tabor*, *soba*, *varoš*, *varošanin/varoškinja*, *viganj*; 2. društveni status i zanimanja: *gazda*, *kočijaš*, *rondar*; 3. prijevoz i promet: *kočija*; 4. novac: *forinta*; 5. obuća i tkanine: *baršun*, *cipela*, *čipka*; 6. životinjski svijet: *čopor*, *marva*; 8. ponašanje i osobine: *kinjiti*, *kivan*, *lopov*, *hajduk*; 9. umjetnost: *kip*.

Najveći je broj hungarizama potvrđen u pripovijetki *Alkar* (53), nakon toga slijede *Pojila* (32), *Krčma* (23), *Sirota* (17), *Duga* (14), *Đerdan* i *U planini* (12), *Zvijezde* (9), *Rudica* (8), *Kukavica* (7), *Mrkodol* (5), *Muljika* (4), *Đemo* te *Jakov Desnica* i *Golubovi* (1) (tablica 1). Hungarizmi u Šimunovićevu korpusu uglavnom djeluju kao usvojenice (*baršun*, *cipela*, *čopor*, *gazda*, *kip*, *kočija*, *lopov*, *soba*), stoga su i zabilježene u svim pripovijetkama. Time se funkcionalno približavaju turcizmima, ali sa znatno manjom čestotnosti uporabe.

Posebno valja istaknuti leksem *hajduk* s njegovim pojavnicama (48), koji u unutrašnjosti Dalmacije tijekom 18. stoljeća predstavlja antitursku pojavu te odmetništvo uzrokovano neimaštinom i mletačkom marginalizacijom toga kraja (Peričić, 1999: 211). *Hajduci* i *hajdučija* ukorijenjeni su u hrvatskim narodnim predajama (v. Peričić, 1999; Dragić, 2020), stoga i ne čudi da je taj leksem, preuzet iz mađarskoga jezika, uz lekseme *soba* i *varoš*, najfrekventniji u toj kategoriji posuđenica Šimunovićeva književnoga jezika. U *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* ovjereni su sljedeći hungarizmi iz korpusa: *cipela/cipala*, *čopor*, *forinta/vorinta*, *gazda*, *hajduk*, *kinjiti*, *kip*, *marva*, *varoš*, *viganj*. Potvrđeni hungarizmi upućuju na stabilan sloj mađarskih posuđenica koji je integriran u idiome dalamtinskoga zaleđa, a time i u Šimunovićev književni jezik.

3.7. POSUĐENICE IZ SLAVENSKIH JEZIKA

Zabilježeni rusizmi mogu se razvrstati u šest semantičkih polja: 1. osobine, osjećaji i ponašanje: *ljaga*, *ohol/oholost*, *pečal*; 2. zvukovi i tjelesna stanja: *hropac/hropot*, *klopot*; 3. izgled i fizičke osobine: *kuštrav*, *raskuštran*; 4. odjeća: *šubara*; 5. religija i duhovnost: *odežda*, *roždestvo*; 6. prilog (intenzivnost): *hrlo*. Rusizmi su zabilježeni u pripovijetkama *Mrkodol* i *Alkar* (5), *Muljika*, *Duga*, *Pojila*, *Đemo* i *U planini* (2), *Rudica*, *Krčma* te *Jakov Desnica* i *golubovi* (1), a u trima razmotrenim novelama, *Đerdan*, *Kukavica* i *Zvijezde*, nema njihove potvrde (tablica 1). Slabija

frekventnost sugerira da su rusizmi prisutni tek na razini stilske varijacije, a ne kao trajni dio Šimunovićeve književoga jezika. U *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine* zabilježen je samo jedan rusizam iz korpusa – *šubara*. Potvrđen je time minimalan utjecaj ruskoga jezičnog sloja na idiome iz unutrašnjosti Dalmacije i Šimunovićev književni izraz, što je i očekivano jer jezičnim posuđivanjem od ruskoga jezika nije omogućeno intimno posuđivanje, »bliskim dodirima jezika na istom ili susjednom teritoriju« (Menac, 2003: 355), nego samo ono kulturno, »pri kojem i zemljopisno udaljeniji jezici preuzimaju od drugih jezika riječi koje su im u određenoj etapi razvitka potrebne« (Menac, 2003: 355). Očito su kontakti s ruskim kulturnim prostorom bili zanemarivi u odnosu na višestoljetne utjecaje turskoga, mađarskoga, njemačkoga i romanskih jezika, u prvome redu talijanskoga. Stoga se rusizmi u Šimunovićevu književnome jeziku mogu smatrati marginalnom pojavom.

Zanimljiva je pojava bohemizma *pelud*, koji se u korpusu pojavljuje jednom (tablica 1). Ta je riječ nastala tako što je na češku riječ *pel*, *pyl* Bogoslav Šulek dodao nastavak *-ud* (Klaić, 1985: 1027). Upravo zbog toga što je riječ o bohemizmu mlađega postanka u odnosu na tadašnje jezično stanje, a i utjecaj je češkoga jezika na govore u Dalmaciji bio neznatan i sekundaran u usporedbi s drugim jezičnim utjecajima, teško je bilo očekivati da će se pronaći potvrda u *Rječniku Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*, kao što je i bio slučaj. Dakle, riječ *pelud* nastala je Šulekovom tvorbenom adaptacijom i označuje leksičku inovaciju uvjetovanu znanstvenim i normativnim naporima 19. stoljeća, a u korpusu ne odražava obilježje organskih idioma dalmatinskoga zaleđa. Prema tome, Šimunovićeva izolirana upotreba toga bohemizma rezultat je utjecaja tadašnje leksičke norme. Time se potvrđuje da se njegov književni izraz ne oslanja isključivo na govore dalmatinskoga zaobalja.

4. ŠIMUNOVIĆEVE PRIPOVIJETKE U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

Nakon što su u prvome dijelu istraživanja sustavno analizirane i kategorizirane posuđenice u Šimunovićevim pripovijetkama, drugi dio rada usmjerit će se na njihovu metodičku primjenu u nastavi Hrvatskoga jezika u osnovnoj školi, točnije osmome razredu osnovne škole. Prema obrađenim rezultatima, pripovijetka *Alkar* pokazuje najveći stupanj leksičke raznolikosti uključujući turcizme, talijanizme, galicizme, hungarizme, germanizme i rusizme, stoga će se iskoristiti kao ogledni primjer lingvometodičkoga predloška u nastavnome kontekstu. Posebno se ističu turcizmi koji su nositelji značenja, kulturnoga identiteta i stilske izražajnosti te su duboko ukorijenjeni u opisima nošnje i alkarske opreme nudeći učenicima priliku

za iscrpnu i zanimljivu obradu jezičnih sadržaja. Taj će pripovjedni tekst poslužiti kao primjer kako se radom na književnome tekstu može razvijati jezična i kulturna svijest učenika, čime će se povezati dvije važne odrednice nastavnoga predmeta Hrvatski jezik, točnije njegova dva predmetna područja: Književnost i stvaralaštvo (cjelovito čitanje i interpretacija pripovijetke, upoznavanje sa Šimunovićevim jezikom i stilom te kulturnim kontekstom) te Hrvatski jezik i komunikacija (analiza i razumijevanja posuđenica kao jezičnih fenomena, njihova podrijetla, značenja i funkcije te rasprava o fenomenu jezičnoga posuđivanja i jezičnih kontakata). Time se učenicima omogućuje da se podjednako bave razumijevanjem književnoga teksta i jezičnom refleksijom, tj. povezivanjem jezika s poviješću, kulturom i svakodnevnim životom. Predviđen je jedan pripremni nastavni sat, dva sata obrade djela za cjelovito čitanje, dva sata obrade nastavne jedinice jezičnoga posuđivanja te jedan sat usustavljivanja stečenih spoznaja i refleksije.

4.1. OBRADA DJELA ZA CJELOVITO ČITANJE

Prvi je korak cjelovito čitanje djela, a riječ je o vrsti nastavnoga sata nazvana lektirni sat ili sat lektire (Rosandić, 2005: 115). Cilj je da učenici razumiju sadržaj, strukturu i stil pripovijetke, uoče društveni, povijesni i jezični kontekst djela te povežu književni tekst s temama tradicije, identiteta i jezika. Time se stvaraju pretpostavke za ostvarenje kurikulumnoga ishoda OŠ HJ B.8.2. (»Učenik interpretira književni tekst na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti«; *Kurikul*, 2019: 62). Predviđeni sadržaji za ostvarivanje toga ishoda jesu socijalna i misaona lirski pjesma, socijalna pripovijetka, kratka priča, povijesni i znanstvenofantastični roman, predaja, dramski tekst i strip (*Kurikul*, 2019: 62). *Alkar* je pripovijetka koja prikazuje društvene odnose, tematizira sudbinu pojedinca u okviru društvenih i povijesnih okolnosti te donosi kritički pogled na društvenu hijerarhiju. Dakle, u ovome se kontekstu prema kurikulumnim sadržajima *Alkar* može svrstati pod socijalnu pripovijetku sa »psihološko-simbolistikom matricom« (Brešić, 2019: 68), uz obradu povijesnih i zavičajnih književnih tema, osobito ako se naglasak stavlja na kulturni kontekst i jezik.

Cjelovitomu čitanju prethodi pripremni nastavni sat, pri čemu nastavnik treba učenike upoznati s kulturno-povijesnim kontekstom pripovijetke aktivnostima o značenju i simbolici Sinjske alke u hrvatskoj tradiciji potičući ih na prisjećanje sličnih lokalnih običaja i razmišljaje o važnosti očuvanja tradicije unutar zajednice. Nakon toga slijedi upoznavanje sa Šimunovićevim stvaralaštvom i tematskim okvirom djela. Ključna je to odrednica u procesu obrade lektirnoga naslova, stoga valja obratiti pozornost na to da se uključi motivacija za čitanje, motivacija za razumijevanje poruka, motivacija za estetsku prosudbu i vrednovanje te motivacije za

stvaralačku djelatnost poslije čitanja (Rosandić, 2005: 136). Riječ je o uvodnome ili motivacijskome lektirnom satu, čiji je cilj »buđenje zanimanja za čitanje lektirnoga djela i pripremanje učenica/učenika za recepciju, čitanje, vođenje bilježaka u dnevniku čitanja ili posebnoj bilježnici« (Rosandić, 2005: 115).

Prilikom čitanja djela u cjelini, samostalno kod kuće, učenici prema odabranim smjericama nastavnika (usmjereno čitanje ili čitanje sa zadatkom; Rosandić, 2005: 186) trebaju obratiti pozornost na odnose među likovima, društveni kontekst, postupke glavnih junaka te izdvojiti nepoznate riječi koje su zapazili. Preporučuje se vođenje bilježaka u bilježnicu ili radni listić kako bi učenici pri sljedećemu susretu s tekstom imali spremne materijale za raspravu i jezičnu analizu. Riječ je o vrsti komunikacije s književnoumjetničkim tekstom, poznatijom kao čitanje s olovkom u ruci (Rosandić, 2005: 278). Potrebno je obratiti pozornost na to da učenikovo čitanje ne bude reproduktivno, nego produktivno, točnije da uključuje analitičku (raščlamba pojedinosti iz teksta), kritičku (kritička promišljanja o porukama u tekstu), problemsku (zapažanje i izdvajanje problema), spoznajnu (otkrivanje novih spoznaja), stvaralačku (stvaralački odgovor na izraz i sadržaj teksta u govornom ili pisanome obliku) i/ili interpretativnu (aktiviranje vlastitih vještina primjene vrednota govorenoga jezika u glasnome čitanju) sastavnicu (Visinko, 2010: 32).

Upravo naglaskom na bilježenje nepoznatih riječi prikuplja se građa koja će se iskoristiti u nastavi jezika aktivirajući analitičku, problemsku i spoznajnu razina čitanja. Na lektirnome satu, odnosno satu produbljiivanja shvaćanja, raspravljačkome ili problemskome satu, ovisno o odabiru metodičkoga sustava, u suvremenoj je nastavi to interpretativno-analitički ili problemsko-stvaralački sustav (Rosandić, 1975: 8–9; Rosandić, 2005: 116). Nastavnik je u tome procesu mentor, a nastavni sat organizirani susret s književnim djelom koji pridonosi estetskomu doživljaju (Visinko, 2000: 5). U fokusu je interpretacija djela i razumijevanje književnoga teksta, no taj sat može poslužiti kao najava i priprema nastavne jedinice o jezičnome posuđivanju iskoristi li se bogatstvo leksičkoga sloja u pripovijetki *Alkar*.

4.2. NASTAVNA JEDINICA O JEZIČNOME POSUĐIVANJU

Tek nakon što su učenici pročitali i sadržajno obradili pripovijetku, može se pristupiti nastavnoj jedinici o jezičnome posuđivanju, u kojoj se *Alkar* koristi kao lingvometodički predložak za prepoznavanje i analizu posuđenica. Nastavnik odabire koje će ulomke, nastavne metode, aktivnosti i oblike rada primijeniti za ostvarivanje kurikulnih ishoda (OŠ HJ A.8.6), no pri odabiru metodičkoga pristupa i didaktičkih strategija potrebno je obratiti pozornost na to da učenici radom na tekstu identificiraju turcizme, talijanizme, germanizme, hungarizme i druge posuđenice te njihovu pojavu u tekstu povežu s kulturno-povijesnim kontekstom s kojim su se

upoznali na satima pripreme i obrade djela za cjelovito čitanje. Važno je da učenici razumiju zašto su upravo određeni jezici i kulture ostavili traga u lokalnome govoru i književnome jeziku. Tim se pristupom u učenika nastoji razviti jezična svijest o povijesnome i društvenome kontekstu jezika, sposobnost prepoznavanja i analize posuđenica u tekstu, kritičko mišljenje o ulozi jezika kao nositelja kulturnoga identiteta i povijesti te poticanje interesa za proučavanje jezičnih promjena i raznolikosti, uključujući lokalne i regionalne jezične posebnosti.

Vulić (2015: 81) predlaže da je najjednostavnije u tome procesu učenike najprije upozoriti na posuđenice, koje su uglavnom visoko zastupljene u svim zavičajnim govorima. Nadalje, učenike je potrebno upoznati što posuđenice jesu i koje su u njihovu govoru najčešće, a u standardnome se jeziku ne upotrebljavaju (Vulić, 2015: 81). Autorica (2015: 81–82) zaključuje da je nadasve važno učenicima pojašniti to da posuđenice nisu ni najzanimljiviji ni najvrjedniji dio njihova zavičajnoga idioma, nego je njihovo postojanje najčešće uvjetovano nepovoljnim povijesnim okolnostima. Učenike stoga valja potaknuti da samostalno istraže značenja riječi, podrijetlo i povijesni kontekst u kojemu su posuđenice ušle u hrvatski jezik te njihov učinak u pripovijetki.

S obzirom na vrste posuđenica i semantička polja učenici u skupinama mogu izraditi leksičke mape u obliku plakata ili digitalnih mapa u koje će smjestiti posuđenice prema podrijetlu i značenju te ih ilustrirati slikovnim materijalima, čime se sadržaj povezuje i s međupredmetnim suodnosnim vezama (Geografija, Informatika, Likovna kultura, Povijest). Nakon toga može se pristupiti izradi rječnika posuđenica iz pripovijetke s objašnjenjima i primjerima iz teksta s ciljem razvijanja jezične refleksije te istraživačkih vještina. Etimološki putopis riječi zanimljiva je nastavna aktivnost u kojoj učenici odaberu nekoliko posuđenica iz pripovijetke i određuju njihovo podrijetlo, kada i kako su ušle u hrvatski jezik te gdje se i danas upotrebljavaju. Dodatno, učenici mogu raspraviti zašto je Šimunović odabrao upravo te riječi umjesto hrvatskih zamjena i kako one pridonose dočaravanju lokalnoga, zavičajnoga ozračja i realističnosti izraza.

Uputno je provesti refleksivnu aktivnost uz pitanja o tome zašto je važno prepoznavati posuđenice u jeziku te što se može naučiti o povijesti i kulturi naroda preko jezika. Štoviše, tema se može proširiti i uključivanjem jezičnoga izražavanja u vidu organizacije sata rasprave ili parlaonice, sadržaja također predviđenih za osmi razred osnovne škole (OŠ HJ A.8.1.: »Učenik govori i razgovara u skladu sa svrhom govorenja i sudjeluje u planiranoj raspravi«; *Kurikul*, 2019: 170), u kojoj učenici zauzimaju različite stavove odgovarajući na pitanja zašto hrvatski jezik ima toliki broj posuđenica i jesu li one znak kulturnoga bogatstva ili jezičnoga osiromašenja potičući tako kritičko učenje i razvoj argumentacijskih vještina.

4.3. UNUTARPREDMETNA POVEZANOST

Povezanost obrade pripovijetke *Alkar* kao lektirnoga naslova i nastavne jedinice o posuđenicama ogleda se u unutarpredmetnoj povezanosti dvaju predmetnih područja Hrvatskoga jezika. Takav pristup omogućuje učenicima da sadržaje koje usvajaju radom na književnome tekstu istodobno analiziraju, produbljuju i primjenjuju u nastavi jezika.

Interpretacijom književnoga teksta učenici razvijaju čitateljsku pismenost, kritičko mišljenje i osjetljivost za vrijednosti književnoga teksta, a jezičnom rašlabom posuđenica iz teksta uče prepoznavati leksičke slojeve hrvatskoga jezika, razumijevaju kulturne utjecaje na jezik i jačaju komunikacijsku kompetenciju. Tako se izbjegava obrada jezičnih sadržaja izvan konteksta, odnosno jezične se pojave promatraju na razini teksta, u ovome slučaju u književnome obliku, u funkciji izražavanja sadržaja jer upravo je tekst »izvor i uvir nastave hrvatskoga jezika, što znači da ta nastava polazi od teksta i tekstu se vraća« (Težak, 1996: 100).

Obrada posuđenica unutar književnoga teksta također pridonosi razvijanju svijesti o jeziku kao kulturnome i povijesnome fenomenu. Učenici usvajaju kako se hrvatski jezik oblikovao tijekom stoljeća pod različitim kulturnim i povijesno-političkim utjecajima (osmanske, austrougarske, mletačke), što je osobito vrijedno u regijama poput Cetinske, Drniške ili Imotske krajine, gdje je to leksičko bogatstvo i danas prisutno. Time se ostvaruje veza s regionalnim identitetom, što dodatno motivira učenike na promišljanje o vlastitome jeziku, njegovim slojevima i vrijednosti.

Odrednice suvremene nastave utemeljene su na tome da učenici nastavni sadržaj ne usvajaju izolirano, već ga povezuju, primjenjuju i reflektiraju u različitim kontekstima. Primjenom takva načina rada razvijaju se istraživačke i stvaralačke kompetencije jer učenici sami tragaju za riječima, analiziraju ih i predstavljaju u zajedničkome radu. U nastavni se proces tako implementira integracijsko-korelacijski pristup poštujući načelo međuovisnosti nastavnih područja uz uspotavaljanje unutarpredmetnih i međupredmetnih suodnosnih veza (v. Nemeth-Jajić, 2018: 11). Naposljetku, takav način povezivanja nastavnoga sadržaja otvara prostor za razvijanje jezične i kulturne svijesti učenika, potiče aktivnu recepciju književnoga djela te pridonosi očuvanju jezične raznolikosti i osnaživanju učenikovih komunikacijskih i izražajnih mogućnosti. Navedenim strategijama nastoji se demistificirati misao da su »ozbiljne etimološke vježbe moguće samo u izornoj nastavi ili filološkim družinama« (Težak, 1996: 377).

5. ZAKLJUČAK

Analiza posuđenica u četrnaest pripovijedaka Dinka Šimunovića pokazala je višeslojnost njegova književnoga jezika kao regionalno obilježena i kulturno-povijesno ukorijenjena izraza. Istraživanje je potvrdilo dominaciju turcizama, koji semantičkom raznolikošću oblikuju Šimunovićev pripovjedni diskurs. Turcizmi, romanizmi (talijanizmi, dalmatizmi i galicizmi), germanizmi, hungarizmi i slave-nizmi (rusizmi i bohemizam) funkcioniraju kao jezični svjedoci burne kulturne i političke prošlosti unutrašnjosti Dalmacije, čime Šimunovićeva proza postaje prostor u kojemu se ogleda kolektivna jezična i identitetska svijest toga podneblja. Rezultati istraživanja pokazuju da je Šimunović, svjesno ili intuitivno, stilizirao svoj književni jezik u skladu s idiomima štokavskoga narječja u okviru zapadnoga dijalekta, s ciljem autentičnoga prikaza zavičajnoga svijeta, likova i njihove svakodnevice. Posuđenice se u tom kontekstu ne mogu promatrati kao izolirane leksičke jedinice, već kao važne stilske oznake, identitetski nositelji i elementi funkcionalne jezične raznolikosti koji čitatelju približuju Šimunovićev književnojezični habitus. Time se potvrđuje i njegova povezanost s takozvanim folklornim impresionizmom, spojem narodnoga i umjetničkoga izraza.

Poseban doprinos ovoga rada ogleda se u povezivanju jezične raščlambe s metodičkom primjenom, čime se otvara mogućnost funkcionalnoga uvođenja posuđenica u nastavni proces, osobito međupredmetnom povezanosti lektirnih djela i jezičnih sadržaja. Leksička obrada Šimunovićeva djela može tako poslužiti kao potka za razvijanje jezične svijesti učenika, razumijevanje povijesnih slojeva hrvatskoga jezika te afirmaciju zavičajne jezične baštine u obrazovnome kontekstu nadilazeći tako reproduktivno učenje o posuđenicama, potičući dublje razumijevanje njihova značenja i funkcije u književnome tekstu. Iako je Šimunovićev književni opus već višestruko vrednovan u književnoteorijskoj literaturi, ovaj rad propituje nova tumačenja i pokazuje da njegova djela sadrže bogat jezični potencijal koji dosad nije bio sustavno istražen. Time se pruža poticaj za daljnja jezikoslovna istraživanja unutar književnih korpusa te inovativnije i sadržajnije pristupe nastavi Hrvatskoga jezika, utemeljene na filološkim analizama i metodički osvijetljenim strategijama.

LITERATURA

- Bačić-Karaković, D. (2000). Nevina krivnja Šimunovićeve prozih junaka. *Fluminensia*, 1–2, 89–108.
- Barac, A. (1924). *Knjiga eseja*. Zagreb: Izdanje »Mlade Jugoslavije«.
- Bijelić, M. (2024). Rod i (anti)modernizam u pripovijetkama Dinka Šimunovića i Elina Pelina. U I. Baković, A. Frančić, M. Malnar Jurišić, Marija i sur. (ur.). *Zbornik radova Sedmoga hrvatskoga slavističkoga kongresa održana u Šibeniku od 25. do 28. rujna 2019.*, 219–232. Zagreb: FF press.
- Bošković-Stulli, M. (1967). Narodne pripovijetke i predaje Sinjske krajine. *Narodna umjetnost*, 5/6, 1, 303–327.
- Brešić, V. (2019). *Hrvatska književnost 19. stoljeća*. Zagreb: FF press.
- Bujan, I. (2011). Razotkrivanje patrijarhalne hegemonije u hrvatskoj ruralnoj noveli. *Fluminensia*, 23, 1, 117–130.
- Čolak, T. (1966). Čovjek i umjetnik Dinko Šimunović. Rijeka: Matica hrvatska.
- Dabo-Denegri, Lj. (2005). Hrvatski u dodiru s francuskim jezikom. U L. Sočanac (ur.). *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*, 115–149. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- De Fabris, B. K. (ur.) (2015). *Alkar i druge pripovijetke*. Zagreb: Createspace Independent Publishing Platform.
- Detoni Dujmić, D. (1991). *Dinko Šimunović*. Zagreb: ZAZNOK.
- Detoni-Dujmić, D. (1994). Pripovijesti Dinka Šimunovića (Mrkodol, Muljika, Duga, Alkar). U K. Nemeć i D. Detoni-Dujmić. »Večernji akt« Pavla Pavličića; »Mor« Đure Sudete. *Pripovijesti Dinka Šimunovića (»Mrkodol«, »Muljika«, »Duga«, »Alkar«)*, 55–104. Zagreb: Školska knjiga.
- Dragičević, D. (2005). Hrvatski u dodiru s njemačkim jezikom. U L. Sočanac (ur.). *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*, 85–115. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Dragić, M. (2020). Hajdučki harambaša Andrija Šimić po čijim je vrlinama nazvan HNK Hajduk. *Kulturna baština*, 46, 291–332.
- Durić, D. (2011). *Neuspjeh edipacije u »Alkaru« Dinka Šimunovića*. U D. Bačić-Karković i L. Badurina (ur.). *Riječki filološki dani* 8, 285–298. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Durić, D. (2012). Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića. *Croatica et Slavica Iadertina*, 8, 1, 259–276.
- Filipović, R. (1986). *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Franeš, I. (1987). *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Franolić, B. (1975). *L'Influence de la langue française en croatie*. Pariz: Nouvelles editions latines.
- Galović, F. (2013). Romanski elementi u nazivlju odjevnih predmeta, obuće i modnih dataka u milnarskome idiomu. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 41/1–2, 159–188.
- Katičić, R. (1998). *Litterarum studia*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Kodrnja, J. (2006). Djevojka i duga: prostorno-vremenske koordinate. U J. Kodrnja (ur.). *Rodno/spolno obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj*, 21–49. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

- Kovačec, A. (1998). Leksičke podudarnosti veljotskoga i rumunjskoga. *Folia onomastica Croatica*, 7, 141–151.
- Ligorio, O. i Vuletić, N. (2013). Dopune *Jadranskim etimologijama* Vojmira Vinje: treći prilog. *Croatica et Slavica Iadertina*, 9/1, 51–62.
- Lisac, J. (2003). *Hrvatska dijalektologija 1*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lisac, J. (2015). Hrvatska narječja i dijalektološka istraživanja u 19. stoljeću. U A. Bičanić, J. Lisac, I. Pranjković i M. Samardžija (ur.). *Povijest hrvatskoga jezika*, 4, 159–178. Zagreb: Croatica.
- Ljubičić, M. (2011). *Posuđenice i lažni parovi. Hrvatski, talijanski i jezično posredovanje*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Marković, I. (2013). Mletački idiom u Zadru i mletacizmi u suvremenom govoru Zadra. U N. Balić-Nižić, L. Borsetto i A. Jusup Magazin (ur.). *Letteratura, arte, cultura tra le due sponde dell'Adriatico*, 9–40. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Marković, I. (2019). *Govori grada Zadra s rječnikom romanizama*. Zagreb – Zadar: Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište u Zadru.
- Menac, A. (2003). Hrvatski rusizmi s imenskom sastavnicom. *Folia onomastica Croatica*, 12/13, 355–360.
- Menac, A. (2005). Hrvatski u dodiru s ruskim jezikom. U L. Sočanac (ur.). *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*, 149–179. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2019). *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Muhvić-Dimanovski, V. i Skelin Horvat, A. (2006). O riječima stranoga podrijetla i njihovu nazivlju. *Filologija*, 46/47, 203–215.
- Muljačić, Ž. (1971). Dalmate. U P. Bec (ur.). *Manuel pratique de philologie romane*, 395–416. Paris: Picard.
- Muljačić, Ž. (1997). Tri težišta u proučavanju elemenata »stranog« porijekla. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik*, 23/24, 1, 265–280.
- Muljačić, Ž. (1999). Dalmatski. *Flores*, 11/1–2, 1–30.
- Nemeth-Jajić, J. (2018). *Hrvatski jezik u nastavi*. Split: Redak.
- Nigoević, M. (2007). *Romanizmi u Berekinu*. Split: Hrvatsko kulturno društvo Napredak.
- Perićić, Š. (1999). Hajdučija u mletačkoj Dalmaciji XVIII. stoljeća. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 20/1, 129–158.
- Pranjković, I. (2002). Hrvatski i orijentalni jezici. U M. Jurković (ur.). *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, 16–28. Zagreb: FF press.
- Rosandić, D. (1975). *Problemska, stvaralačka i izborna nastava književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rosandić, D. (2005). *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Samardžija, M. (2013). Hrvatski leksik i leksikografija u 17. i 18. stoljeću. U A. Bičanić, R. Katičić i J. Lisac (ur.). *Povijest hrvatskoga jezika*, 3, 429–460. Zagreb: Croatica.
- Samardžija, M. (2002). *Nekoć i nedavno. Odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskog standardnog jezika*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Slugan, D. (2020). *Glagolske kategorije u novelistici Dinka Šimunovića*. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru.

- Smolčić, I. (2023). Uloga i značaj odgoja ženskog djeteta tijekom devetnaestoga stoljeća na primjeru pripovijetke Duga Dinka Šimunovića. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 7, 65–72.
- Sočanac, L. (2004). *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri s rječnikom talijanizama u standardnome hrvatskom jeziku i dubrovačkoj dramskoj književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Spicijarić Paškvan, N. (2014). Dalmatski (veljotski) i mletački utjecaji u govorima otoka Krka. U P- Strčić (ur.). *Krčki zbornik*, 70, 71–88. Krk: Povijesno društvo otoka Krka.
- Stojić, A. (2008). Njemačke posuđenice i hrvatski ekvivalenti. *Rasprave*, 34, 1, 357–369.
- Stojić, A. (2020). *Germanizmi u hrvatskim govorima*. Zagreb: Alfa.
- Sunara, N. i Bošković, I. (2014). Identiteti Dalmatinske zagore u romanu i pripovijestima Dinka Šimunovića i romanima Mirka Božića i Ivana Aralice. *Zadarska smotra*, 63, 3; 98–117.
- Šicel, M. (1997). *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šimunković, Lj. (1986). Dalmato-romanski leksički relikti u dalmatinskim dijalektima. *Radovi FF u Zadru*, 1, 45–50.
- Šimunković, Lj. (2009). *I contatti linguistici italiano-croati in Dalmazia / Hrvatsko-talijanski jezični dodiri u Dalmaciji*. Split: Dante Alighieri.
- Šimunković, Lj. i Alujević Jukić, M. (2011). *Romanizmi u djelima Ive Tijardovića*. Split: Književni krug Split.
- Tafra, B. (1997). Povijesna načela normiranja leksika. *Rasprave*, 23, 1, 325–343.
- Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vince, Z. (2002). *Putovima hrvatskog književnog jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Vitezović, P. R. (1703). *Plorantis Croatiae saceula duo*. Zagreb.
- Visinko, K. (2000). Temelji literarnog iskustva. U K. Lučić-Mumlek (ur.). *Lektira u razrednoj nastavi: Priručnik za nastavnike*, 5–9. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Visinko, K. (2010). Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika. Zagreb: Školska knjiga.
- Vodnik, B. (1919). U N. Andrić (ur.). Dinko Šimunović. *Mladi dani: dojmovi iz prvih dana mladosti*, 3–5. Zagreb: Naklada Kraljevske zemaljske tiskare.
- Vuletić, N. (2006). Dopune *Jadranskim etimologijama* Vojmira Vinje. Prvi prilog. *Croatica et Slavica Iadertina*, 2, 135–144.
- Vuletić, N. (2007). Toponimi romanskog postanja na Ugljanu i Pašmanu. U V. Skračić (ur.). *Toponimija otoka Ugljana*, 345–360. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Vuletić, N. (2008). Dalmatski jezik i njegovi ostaci u hrvatskom. *Vijenac*, 19. lipnja 2008.
- Vuletić, N. (2010). Etimološke bilješke s hrvatskih otoka i obale (uz Vinjine *Jadranske etimologije*). *Croatica et Slavica Iadertina*, 6, 9–19.
- Vulić, M. (2002). Važnost proučavanja dalmatskog. *Čakavska rič – polugodišnjak za proučavanje čakavske riči*, 30/1–2, 443–459.
- Vulić, S. (2015). Hrvatski dijalekti i mjesni govori u nastavi. U A. Suvala i J. Pandžić (ur.). *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*, 78–82. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
- Zalar, D. (2011). *Dinko Šimunović*. U Z. Bulaja (ur.). Dinko Šimunović. *Alkar*, 4–9. Zagreb: Bulaja naklada.
- Zaninović, V. (1966). *Dinko Šimunović*. Beograd: Rad.

- Žagar-Szentesi, O. (2005). Hrvatski u dodiru s mađarskim jezikom. U L. Sočanac (ur.). *Hrvatski jezik u dodiru s europskim jezicima*, 51–85. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Žepić, S. (2002). Zur Geschichte der deutschen Sprache in Kroatien. *Zagreber germanistische Beiträge*, 11, 209–227.

IZVORI

- Družijanić-Hajdarević, E. i sur. (2021). *Hrvatski za 8 / Osmica: udžbenik iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Gluhak, A. (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- Gusić, I. i Gusić, F. (2004). *Rječnik govora Dalmatinske zagore i Zapadne Hercegovine*. Zagreb: Gandalf.
- Jukić, M. i sur. (2024). *Hrvatska čitanka 8*. Zagreb: Profil Klett.
- Klaić, B. (1985). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Kovač, S. i Jukić, M. (2021). *Hrvatska krijesnica 8: udžbenik iz hrvatskoga jezika za 8. razred osnovne škole*. Zagreb: Ljevak.
- Levak, J. i sur. (2021). *Hrvatski bez granica 8: integrirani udžbenik hrvatskoga jezika i književnosti za osmi razred osnovne škole*, 1. dio. Zagreb: Školska knjiga.
- Matasović, R. i sur. (2016. – 2021.). *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Miloloža, S. i sur. (2021). *Hrvatske jezične niti 8: udžbenik iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa.
- Rihtarić, A., Samardžić, V. i Latin, S. (2021). *Volim hrvatski 8: udžbenik hrvatskoga jezika u osmome razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skok, P. (1971. – 1974.). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- Šimunović, D. (2011). *Izabrane pripovijesti*. Zagreb: Bulaja naklada.
- Šojat, A. (2021). *Naš hrvatski 8: udžbenik hrvatskoga jezika u osmome razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šojat, A. (2024). *Snaga riječi 8*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vinja, V. (1998. – 2004.). *Jadranske etimologije: jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga.

LOANWORDS IN ŠIMUNOVIĆ'S SHORT STORIES AND THEIR APPLICATION IN TEACHING THE CROATIAN LANGUAGE

Summary

The aim of this paper is to determine the presence of loanwords in selected short stories by Dinko Šimunović and to explore the possibilities of their methodological application in teaching the Croatian language. The research is grounded in the curricular guidelines for the eighth grade of primary school, when teaching units on the origin of words are introduced. Special attention is given to presenting loanwords as a means of establishing a correlational link between the linguistic and literary components of teaching. In this way, a more comprehensive understanding of the literary text, linguistic diversity, and the cultural-historical context of the lexicon is encouraged, which also implies a regional dimension, particularly that of the Dalmatian hinterland and the Štokavian dialect. In the first part of the research, loanwords were identified and classified in a corpus of fourteen of Šimunović's short stories, and their frequency was analyzed both individually and collectively. In the second part, the findings were applied in an educational context during the interpretation of a required reading text and its integration with the teaching unit on linguistic borrowing, in order to exemplify the interrelation of the two domains of the Croatian language curriculum: *Literature and Creative Expression* and *Croatian Language and Communication*. The contribution of this paper lies in its dual methodological approach, linguistic and didactic, which combines the analysis of loanwords in a literary text by examining Šimunović's literary language with their didactic application. In this way, it enriches the range of teaching strategies aimed at fostering language awareness, understanding the cultural-historical layers of the lexicon, and preserving regional linguistic features.

Key words: *Dinko Šimunović; linguistic borrowing; language; literature; school reading.*

I PRESTITI NELLE NOVELLE DI ŠIMUNOVIĆ E IL LORO UTILIZZO NELL'INSEGNAMENTO DELLA LINGUA CROATA

Riassunto

Scopo di questo lavoro è accertare la presenza dei prestiti in una scelta di novelle di Dinko Šimunović e analizzarne i possibili usi metodici nell'insegnamento della lingua croata. La ricerca muove dai curricula per l'ottava classe della scuola primaria, quando nell'insegnamento linguistico si tratta l'origine delle parole. In particolare si concentra sulla presentazione dei prestiti come mezzi della realizzazione delle reciproche relazioni tra le componenti linguistiche e letterarie delle lezioni, promuovendo così una più completa comprensione dell'opera letteraria, della varietà linguistica e del contesto storico-culturale del lessico, il che implica anche la componente locale, in special modo della costa croata e del dialetto stocavo. Nella prima parte della ricerca si sono raccolti e classificati i prestiti nel corpus di quattordici novelle di Šimunović a livello dei singoli testi e del loro insieme. Nella parte successiva della ricerca i risultati ottenuti sono stati applicati alla situazione educativa preparando i testi delle letture obbligatorie e collegandoli alla lezione linguistica sui prestiti esemplificando in questo modo la reciproca relazione tra la Lingua croata, la Letteratura e la creatività e la Lingua croata e la comunicazione. Il contributo di questo lavoro è evidente nel duplice approccio metodologico, linguistico e metodico, che collega l'analisi dei prestiti nei testi letterari e lo studio della lingua letteraria di Šimunović alla sua applicazione didattica arricchendo lo spettro delle strategie destinate all'insegnamento della consapevolezza linguistica, della stratificazione storico-culturale del lessico e alla conservazione della particolarità linguistiche locali.

Parole chiave: *Dinko Šimunović; prestito linguistico; letteratura; lettura scolastica obbligatoria; lingua.*

Podatci o autorici

Petra Božanić doktorandica je i naslovna asistentica na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu. Područja su njezina znanstvenoga i nastavnoga rada: metodika nastave hrvatskoga jezika i književnosti te povijest hrvatskoga jezika.

E-adresa: bozanic.petra@gmail.com